

Briselē, 19.7.2018.
COM(2018) 547 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

ES iekšējo ieguldījumu aizsardzība

I. Ievads

Ieguldījumu veicināšana un aizsardzība ES

Eiropas Savienības vienotais tirgus piedāvā unikālas ieguldījumu iespējas. *Investīciju plāna Eiropai*¹ galvenais mērķis ir izveidot paredzamāku, stabilāku un skaidrāku regulējumu, lai veicinātu ieguldījumus. Šī darba virziena ietvaros *Rīcības plānā kapitāla tirgu savienības izveidei*² un tā *vidusposma pārskatīšanā*³ tika uzsvērts, ka stabilai darījumdarbības videi ir izšķiroša nozīme ieguldījumu apmēra veicināšanā Eiropas Savienībā. Komisija ir apņēmusies saglabāt un uzlabot gan paredzamu, stabilu un skaidru regulējumu, gan ieguldītāju tiesību efektīvu īstenošanu. Šā paziņojuma mērķis ir sniegt norādes par spēkā esošajiem ES noteikumiem, ko piemēro pārrobežu ES ieguldījumiem.

ES tiesību akti, kas ir pilnveidoti vairāku gadu desmitu gaitā, nodrošina ieguldītājiem augstu aizsardzības līmeni, tomēr tie nespēj atrisināt visas iespējamās ieguldītāju problēmas saistībā ar ieguldījumu darbībām. Pamatojoties uz ES tiesību aktiem, ir izveidots vienotais tirgus, kas ir kļuvis par vietu, kur ieguldītāji var brīvi dibināt uzņēmumus, ieguldīt sabiedrībās, importēt un eksportēt preces, sniegt pakalpojumus pāri robežām un saņemt vienlīdzīgu un nediskriminējošu attieksmi pārrobežu darījumos. Visu ieguldījumu pamatā ir kapitāla brīva aprīte, un Līgumā ir aizliegti pasākumi, kas nepamatoti ierobežo vai mazina kapitāla pārrobežu aprīti un maksājumus.

Vienlaikus ES tiesību akti nodrošina iespēju regulēt tirgus, lai ievērotu tādas sabiedrības likumīgās intereses kā sabiedriskā drošība, sabiedrības veselība, sociālās tiesības, patērētāju aizsardzība un vides aizsardzība, kas varētu ietekmēt arī ieguldījumus. ES un dalībvalstu publiskajām iestādēm ir uzdevums un pienākums gan aizsargāt ieguldījumus, gan regulēt tirgu. Tāpēc ES un dalībvalstis var likumīgi veikt pasākumus, lai aizsargātu šīs intereses, kuras varētu negatīvi ietekmēt ieguldījumus. Tomēr iestādes var to darīt tikai noteiktos apstākļos, atbilstīgi konkrētiem nosacījumiem un saskaņā ar ES tiesību aktiem.

Pārrobežu ieguldītāji ES var izmantot tieši piemērojamās ES tiesības, kuras ir prioritāras attiecībā pret valsts tiesību aktiem. Īpaša loma un atbildība ieguldījumu aizsardzības jomā ir valstu tiesnešiem. Kopā ar ES Tiesu ("Tiesa"), izmantojot prejudiciāla nolēmuma procedūru⁴, valstu tiesnešiem jānodrošina pilnīgi neatkarīga ES tiesību aktu piemērošana pilnā apmērā un ikviena dalībvalstu iedzīvotāja tiesību tiesiskā aizsardzība. Turklāt pārrobežu ieguldītāju tiesības ES aizsargā arī vairāki publiski mehānismi, kuru mērķis ir novērst pārkāpumus un atrisināt problēmas, kas ieguldītājiem varētu rasties saistībā ar valstu iestādēm.

---

¹https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan_lv

² COM(2015)0468 *final*.

³ COM(2017)292 *final*.

⁴ LESD 267. pants.

Pēdējo desmitgažu laikā valdības ir veicinājušas pārrobežu ieguldījumus, noslēdzot divpusējus ieguldījumu līgumus (*BIT*). Šajos ieguldījumu līgumos parasti ir paredzētas tiesības uz valsts režīmu un vislabvēlīgāko valsts režīmu, tiesības uz godīgu un vienlīdzīgu attieksmi, aizsardzību pret atsavināšanu un tiesības uz finanšu līdzekļu brīvu pārvešanu. Šo noteikumu pārkāpumu gadījumos ieguldītāji var ierosināt prasību šķīrējtiesā starp ieguldītāju un valsti. Līdzīgi noteikumi ir paredzēti arī Enerģētikas hartas nolīgumā — daudzpusējā ieguldījumu līgumā, ko ES ierosināja, lai sekmētu ieguldījumus enerģētikas nozarē⁵. ES ir sākusi šo nolīgumu ievērojamu reformu ES ārējo attiecību kontekstā.

Dažas valstis, ar kurām ES dalībvalstis iepriekš bija noslēgušas *BIT*, laika gaitā ir pievienojušās ES. Pēc pievienošanās divpusējo ieguldījumu līgumu pamatnoteikumi, ko piemēroja starp dalībvalstīm (“iekšējie ES *BIT*”), izveidoja paralēlu līgumu sistēmu, kas dublēja vienotā tirgus noteikumus, tādējādi kavējot ES tiesību aktu pilnīgu piemērošanu. Kā piemēru var minēt gadījumus, kad iekšējos ES *BIT* interpretē tā, lai tos izmantotu par pamatu nelikumīga valsts atbalsta piešķiršanai, pārkāpjot vienlīdzīgu konkurences apstākļu principu vienotajā tirgū.

Iekšējie ES *BIT* piešķir tiesības ieguldītājiem tikai no vienas vai divām dalībvalstīm, tādējādi pārkāpjot vienotajā tirgū piemēroto diskriminācijas aizlieguma principu, kas attiecībā uz ES ieguldītājiem ir nostiprināts ES tiesību aktos. Turklāt, izveidojot alternatīvu strīdu izšķiršanas sistēmu, iekšējie ES *BIT* atņem valsts tiesu sistēmai tiesības īstenot tiesvedību par valsts pasākumiem un saistībā ar ES tiesību aktiem. Šajos līgumos attiecīgā tiesvedība ir uzticēta privātiem šķīrējtiesnešiem, kas nevar pienācīgi piemērot ES tiesību aktus, jo nenotiek obligātais tiesu iestāžu dialogs ar Tiesu.

Tāpēc Eiropas Komisija ir pastāvīgi uzskatījusi, ka iekšējie ES *BIT* nav saderīgi ar ES tiesībām. Komisija, izmantojot 2016. gada 23. septembra pamatotos atzinumus, Austrijai, Nīderlandei, Rumānijai, Slovākijai un Zviedrijai nosūtīja oficiālu pieprasījumu izbeigt to iekšējo ES *BIT* darbību.

Nesen pasludinātajā prejudiciālajā nolēmumā par *Achmea* lietu⁶ Tiesa apstiprināja, ka iekšējo ES *BIT* klauzulas par ieguldītāja un dalībvalsts strīdu izšķiršanu ir nelikumīgas.

Ņemot vērā spriedumu *Achmea* lietā, Komisija pastiprināja dialogu ar visām dalībvalstīm, aicinot tās rīkoties, lai, ņemot vērā iekšējo ES *BIT* neapstrīdamo nesaderību ar ES tiesību aktiem, izbeigtu to darbību.

Pamatojoties uz spriedumu *Achmea* lietā, iekšējos ES *BIT* paredzētās ieguldītāja un dalībvalsts strīdu izšķiršanas kārtības nelikumības dēļ var rasties priekšstats, ka ES tiesību akti nenodrošina ES iekšējiem ieguldītājiem pietiekamas materiālās un procesuālās tiesiskās

⁵ Enerģētikas hartas nolīgumu ir parakstījusi ES, tās dalībvalstis un vairākas trešās valstis.

⁶ *Achmea*, C-284/16, ECLI:EU:C:2018:158, 56. un 58. punkts.

garantijas. Tomēr ES tiesiskā sistēma vienotajā tirgū aizsargā pārrobežu ieguldītājus, vienlaikus nodrošinot, ka pienācīgi tiek ņemtas vērā arī pārējās likumīgās intereses. Ja ieguldītāji izmanto kādu no pamatbrīvībām, viņu aizsardzību nodrošina: i) Līguma noteikumi, kuros ir paredzētas attiecīgās brīvības; ii) Eiropas Savienības Pamattiesību harta (“Harta”); iii) Savienības tiesību aktu pamatprincipi un iv) plaši nozaru tiesību akti, kas aptver tādas jomas kā finanšu pakalpojumi, transports, enerģētika, telesakari, publiskais iepirkums, profesionālā kvalifikācija, intelektuālais īpašums vai uzņēmējdarbības tiesības⁷.

Lai gan šis paziņojums nav izsmelošs, tajā tiek atgādināti būtiskākie ES tiesību aktu materiālie un procesuālie standarti, ko ES piemēro pārrobežu ieguldījumiem. Tajā ir parādīts, ka ES tiesību akti aizsargā visus ES pārrobežu ieguldījumu veidus visā to aprites ciklā. Paziņojumā tiek atgādināts dalībvalstu pienākums nodrošināt, ka pasākumi, kurus valsts pieņem nolūkā aizsargāt sabiedrības likumīgās intereses, nevar nepamatoti ierobežot ieguldījumus. Tajā ieguldītāju uzmanība tiek vērsta uz ES tiesībām, uz kurām viņi var atsaukties, vēršoties pārvaldes iestādēs un tiesās.

Spriedums Achmea lietā un tā sekas

Spriedumā *Achmea* lietā Tiesa sprieda, ka iekšējo ES *BIT* klauzulas par ieguldītāja un dalībvalsts strīdu izšķiršanu grauj ES Līgumos izveidoto tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēmu, tādējādi apdraudot Savienības tiesību autonomiju, efektivitāti, pārākumu pār dalībvalstu tiesību aktiem un tiešo ietekmi, kā arī dalībvalstu savstarpējas uzticēšanās principu. Šādu klauzulu piemērošana ir pretrunā prejudiciālu nolēmumu procedūrai, kas paredzēta LESD 267. pantā, un nav saderīga ar lojālas sadarbības principu. Tas nozīmē, ka visas iekšējo ES *BIT* klauzulas par ieguldītāja un dalībvalsts strīdu izšķiršanu nav piemērojamas un ka jebkurai šķīrējtiesai, kas izveidota, pamatojoties uz šādām klauzulām, nav jurisdikcijas, jo šķīrējtiesas klauzula nav likumīga. Tāpēc valstu tiesām ir pienākums anulēt ikvienu šķīrējtiesas nolēmumu, kas pasludināts uz minētā pamata, un tas nav jāpilda. Dalībvalstīm, kas ir puses lietās, kuru izskatīšana vēl notiek, neatkarīgi no to statusa ir jāņem vērā arī visi atbilstošie sprieduma *Achmea* lietā secinājumi. Turklāt atbilstīgi juridiskās noteiktības principam tām ir oficiāli jāizbeidz savu iekšējo ES *BIT* darbību.

Spriedums *Achmea* lietā attiecas arī uz ieguldītāja un dalībvalsts strīdu izšķiršanas mehānismu, kas attiecībā uz ES iekšējām attiecībām ir paredzēts Enerģētikas hartas nolīguma 26. pantā. Šajā noteikumā, ja to pareizi interpretē, nav paredzēta klauzula par ieguldītāja un dalībvalsts strīdu izšķiršanu, ko piemēro, lai izšķirtu strīdu starp vienas ES dalībvalsts ieguldītājiem un citu ES dalībvalsti. Ņemot vērā Savienības tiesību aktu pārākumu attiecībā pret dalībvalstu tiesību aktiem, šī klauzula, ja to interpretē kā piemērojamu ES iekšienē, nav saderīga ar ES primārajiem tiesību aktiem un tāpēc nav piemērojama. Turklāt Tiesas

⁷ Lai gan šajā paziņojumā ir minēti daži piemēri, kas atvasināti no nozaru tiesību aktiem, šo tiesību aktu padziļināta analīze neatbilstu tā darbības jomai.

pamatojums *Achmea* lietā vienādā mērā attiecas arī uz šādas klauzulas piemērošanu ES iekšienē — tāpat kā citas iekšējo ES *BIT* klauzulas, tā sniedz iespēju šos strīdus iesniegt izskatīšanai struktūrā, kas nav ES tiesu sistēmas daļa. Tas, ka ES arī ir Enerģētikas hartas nolīguma puse, šo secinājumu neietekmē: ES līdzdalība šajā nolīgumā ir izveidojusi tikai ES un trešo valstu savstarpējās tiesības un pienākumus un nav ietekmējusi attiecības starp ES dalībvalstīm.

Šī paziņojuma piemērošanas joma

Šajā paziņojumā galvenā uzmanība ir pievērsta ES iekšējiem ieguldījumiem, tāpēc tas neattiecas uz ES ieguldītāju veiktajiem ieguldījumiem trešās valstīs vai trešo valstu ieguldītāju veiktajiem ieguldījumiem ES⁸. Līguma noteikumus par brīvu apriti piemēro situācijās, kurās pastāv pārrobežu elements vai kurās pārrobežu aprīte ir vismaz iespējama⁹. Tomēr dažas ES direktīvas un regulas, kuras precizē un papildina pamatbrīvības, var piemērot arī pilnīgi iekšējām situācijām, tādējādi sniedzot labumu visiem ieguldītājiem, tostarp valstu ieguldītājiem. Paziņojumā uzsvars tiek likts uz ieguldītāju aizsardzību pret valstu, nevis ES iestāžu un struktūru pieņemtiem pasākumiem.

Pamatbrīvības un vairumu saistīto ES sekundāro tiesību aktu pēc būtības piemēro arī attiecībā uz Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju saskaņā ar Līgumu par Eiropas Ekonomikas zonu (“EEZ līgums”), kas ir ES tiesību aktu kopuma daļa¹⁰. Tāpēc arī šīs trīs valstis ir vienotā tirgus dalībnieces¹¹.

II. ES tiesību akti aizsargā visus ES pārrobežu ieguldījumus visā to aprītes ciklā

---

⁸ Līgums aizsargā arī kapitāla aprīti starp dalībvalstīm un trešām valstīm. Tomēr atbilstīgi LESD 64. panta 3. punktam Padome var vienprātīgi pieņemt pasākumus, kas ierobežo liberalizāciju kapitāla aprītē starp dalībvalstīm un trešām valstīm. Turklāt saistībā ar kopējo tirdzniecības politiku Komisija 2017. gada 14. septembrī ierosināja Eiropas satvaru trešo valstu veiktu ārvalstu tiešo ieguldījumu dalībvalstīs izvērtēšanai drošības vai sabiedriskās kārtības nolūkā. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru ārvalstu tiešo ieguldījumu Eiropas Savienībā izvērtēšanai (COM(2017) 0487 *final*: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2017:487:FIN>).

⁹ *Block*, C-67/08, ECLI:EU:C:2009:92, 21. punkts; *Berlington Hungary*, C-98/15, ECLI:EU:C:2015:386, 28. punkts; *Libert*, apvienotās lietas C-197/11 un C-203/11, ECLI:EU:C:2013:288, 34. punkts; *Blanco Pérez un Chao Gómez*, apvienotās lietas C-570/07 un C-571/07, ECLI:EU:C:2010:300, 40. punkts; *Deliège*, apvienotās lietas C-51/96 un C-191/97, ECLI:EU:C:2000:199, 58. punkts.

¹⁰ Tiesa precizēja, ka, ņemot vērā EEZ līguma mērķi — nodrošināt, lai šā līguma noteikumi, kuri būtībā ir identiski ES tiesību aktu noteikumiem, dalībvalstīs tiktu interpretēti un piemēroti vienādi —, pamatbrīvības attiecībā uz ieguldījumu aizsardzību piemēro *mutatis mutandis* ieguldījumiem starp ES un minētajām EBTA valstīm. Sk. *Pepic*, C-476/10, ECLI:EU:C:2011:422, 33.–35. punktu, *Établissements Rimbaud*, C-72/09, ECLI:EU:C:2010:645, 20.–22. punktu.

¹¹ *Ospelt*, C-452/01, ECLI:EU:C:2003:493, 29. punkts.

Ieguldījumiem vienotajā tirgū var būt vairāki veidi, kas atspoguļo ekonomiskās realitātes daudzveidību. ES tiesību akti aptver un aizsargā visus ieguldījumu veidus. Uz ikvienu saimniecisko darbību attiecas vismaz viena pamatbrīvība¹², un pamatbrīvības ir spēkā pat tad, ja darbības nolūks nav gūt peļņu¹³.

Atšķirībā no starptautiskajiem ieguldījumu jomas tiesību aktiem ES tiesību aktos saistībā ar vienoto tirgu nav lietoti termini “ieguldījums” un “ieguldītājs” un ekonomikas dalībniekus parasti dēvē vai nu par “valstspiederīgajiem” (privātpersonas vai uzņēmumi)¹⁴, vai par “rezidentiem” vai “nerezidentiem”.

Konkrētāk, ES tiesību akti aptver un aizsargā ieguldījumus, kas ietver kapitāla apriti un uzņēmējdarbību. Šie noteikumi attiecas uz šādām darbībām:

- ieguldījumu darbības, lai ieguldītu sabiedrībās, tās iegādātos un izveidotu;
- tiesības iegādāties, lietot nekustamo īpašumu vai atbrīvoties no tā;
- tādu akciju un obligāciju atpiršana, kuras tirgo un kuras ir kotētas biržā;
- dividenžu un procentu saņemšana;
- kredītu izsniegšana saistībā ar profesionālo darbību (tostarp patēriņa kredīti);
- ieguldījumu fonda daļu iegāde; hipotekārie kredīti, mantojumi un aizdevumi utt.¹⁵, un
- patentu, preču zīmju un citu intelektuālā īpašuma tiesību iegāde¹⁶.

ES tiesību akti aizsargā piekļuvi tirgum, darbības tirgū un aiziešanu no tirgus.

i) Piekļuve tirgum

Jaunas saimnieciskās darbības izveidi galvenokārt aizsargā ES tirgus brīvības, proti, ieguldītāju tiesības pārvest kapitālu, tostarp gan finansiālu, gan fizisku kapitālu (piemēram, iekārtas, rūpnīcas un citus ražošanas faktoros), uz citām dalībvalstīm (LESD 63. pants) un tiesības sākt uzņēmējdarbību citās dalībvalstīs, izveidot aģentūras, filiāles vai meitasuzņēmumus (LESD 49. pants)¹⁷. Sekundārajos tiesību aktos ir noteikti ierobežojumi atļauju piešķiršanas sistēmām, kurus dalībvalstis drīkst piemērot¹⁸, un ir aizliegti konkrēti prasību veidi¹⁹.

¹² *Fidium-Finanz*, C-452/04, ECLI:EU:C:2006:631, 32. punkts.

¹³ *Jundt*, C-281/06, ECLI:EU:C:2007:816, 33. punkts.

¹⁴ Ikvienu juridiska persona, kas dibināta atbilstīgi uzņēmējdarbības tiesībām, ko piemēro attiecīgajā dalībvalstī, ir juridiska persona saskaņā ar LESD 54 pantu, un tāpēc uz to attiecas Līgumā paredzētās pamatbrīvības (sk., piemēram, *Egiom*, C-6/16, ECLI:EU:C:2017:641, 48. un 49. punktu).

¹⁵ Atbilstīgi iedibinātajai judikatūrai Direktīvu 88/361/EEK kopā ar tai pievienoto nomenklatūru var izmantot, lai noteiktu kapitāla apriti, sk. Komisija/Francija, C-483/99, ECLI:EU:C:2002:327, 36. punktu; *Van Putten*, apvienotās lietas C-578/10 līdz C-580/10, ECLI:EU:C:2012:246, 28.–36. punktu.

¹⁶ *Pfeiffer*, C-255/97, ECLI:EU:C:1999:240.

¹⁷ Ieguldījumi uzņēmumā var būt arī kontrole (tiešais ieguldījums), vai tos var veikt, lai gūtu peļņu, bez nolūka kontrolēt vai ietekmēt lēmumu pieņemšanu (portfeļa ieguldījums).

¹⁸ Sk., piemēram, 5.–13. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīvā 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (OV L 376, 27.12.2006., 36 lpp.) (“Pakalpojumu direktīva”).

¹⁹ Piemēram, Pakalpojumu direktīvas 14. pantā ir aizliegts veikt ekonomiskas pārbaudes.

Jēdziens “veikt uzņēmējdarbību” konkrēti nozīmē uzņēmējdarbības sākšanu un īstenošanu, lai stabili un pastāvīgi piedalītos dalībvalsts, kas nav izcelsmes valsts, ekonomiskajā dzīvē²⁰.

Ieguldītājiem, kas ES vēlas veikt pārrobežu ieguldījumu, piekļuve publiskajam iepirkumam ir svarīgs elements Eiropas ieguldījumu ekosistēmā, kur tiek nodrošinātas vienlīdzīgas tirgus piekļuves iespējas. Atsevišķiem piedāvājumu veidiem piemēro saskaņotos publiskā iepirkuma noteikumus²¹. Turklāt ES tiesību aktos ir noteikts, ka publiskās koncesijas un publiskie piedāvājumi, kas skar pārrobežu intereses, jāpiešķir atklātā un nediskriminējošā konkursa procedūrā, pamatojoties uz objektīviem, nediskriminējošiem un samērīgiem kritērijiem²².

1. piemērs. Efektīvas konkurences nodrošināšanas līdzekļi jaunpienācējiem no citām dalībvalstīm

Caixa Bank, lieta C-442/02

Francija aizliedza bankām piedāvāt atlīdzību par norēķinu kontiem. Tiesa secināja, ka šāds aizliegums sabiedrībām no citām dalībvalstīm, kuras nav Francija, ir nopietns šķērslis, kas negatīvi ietekmē šo sabiedrību faktisko piekļuvi Francijas tirgum. Minētais aizliegums kredītiestādēm, kuras ir ārvalstu sabiedrību meitassabiedrības, aprūrina finanšu līdzekļu piesaisti no sabiedrības, liedzot tām iespēju efektīvāk konkurēt ar kredītiestādēm, kas ir tradicionāli nodibinātas vietējā tirgū.

Lai gan aizliegums izmaksāt atlīdzību par norēķinu kontiem bija pieņemts, lai īstenotu likumīgas sabiedrības intereses, piemēram, veicināt vidēja termiņa un ilgtermiņa noguldījumus, tas pārsniedza šā mērķa sasniegšanai nepieciešamo. Tāpēc Tiesa sprieda, ka tas ierobežo brīvību veikt uzņēmējdarbību.

ii) Darbība tirgū

Kad ES ieguldītāji sāk veikt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī vai veikt cita veida ieguldījumu, joprojām tiek piemēroti ES tiesību akti, kā tos ir interpretējusi Tiesa. Kopumā tie aizsargā

²⁰ Factortame, C-221/89, ECLI:EU:C:1991:320, 20. punkts.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (OV L 94, 28.3.2014., 65. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra Direktīva 2014/25/ES par iepirkumu, ko īsteno subjekti, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs, un ar ko atceļ Direktīvu 2004/17/EK (OV L 94, 28.3.2014., 243. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra Direktīva 2014/23/ES par koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu (OV L 94, 28.3.2014., 1. lpp.); Padomes 1989. gada 21. decembra Direktīva 89/665/EEK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām (OV L 395, 30.12.1989., 0033. lpp.), un tās vēlākie grozījumi.

²² *Parking Brixen*, C-458/03, ECLI:EU:C:2005:605, 72. punkts; *Centro Europa 7*, C-380/05, ECLI:EU:C:2008:59, 120. punkts; *Promoimpresa*, apvienotās lietas C-458/14 un C-67/15 ECLI:EU:C:2016:558, 64. un 65. punkts.

ieguldītājus pret valsts pasākumiem, kuri liegtu viņiem lietot savu īpašumu vai kuri ierobežotu uzņēmējdarbību, kurā viņi ir iesaistījušies, pat tad, ja šādi pasākumi vienādā mērā attiektos uz vietējiem dalībniekiem²³.

Ieguldītāji var brīvi dibināt sabiedrību izvēlētajā dalībvalstī un izveidot sekundāru uzņēmējdarbību citā dalībvalstī neatkarīgi no tā, kur ir paredzēts veikt galveno vai visu uzņēmējdarbību²⁴. Dalībvalstīm ir jāatzīst sabiedrības, kas ir likumīgi izveidotas atbilstīgi citas dalībvalsts tiesību aktiem, jo īpaši attiecībā uz sabiedrības tiesībspēju ierosināt tiesvedību juridiska strīda gadījumā²⁵.

Ja Eiropas uzņēmējs vēlas pārcelt sabiedrību uz citu valsti un pārveidot to par sabiedrību, ko reglamentē citas dalībvalsts tiesību akti, tas izmanto brīvību veikt uzņēmējdarbību. Šajā ziņā izcelsmes dalībvalsts attiecībā uz pārveidošanu un pārcelšanu nevar piemērot ierobežojumus, izņemot sevišķi svarīgu sabiedrības interešu dēļ, darot to samērīgi²⁶. Piemēram, sabiedrības obligāta likvidācija izcelsmes valstī kā priekšnosacījums tās pārcelšanai uz citu dalībvalsti ir nesamērīga prasība un tāpēc ir pretrunā ES tiesību aktiem²⁷. Atbilstīgi ES tiesību aktiem dalībvalstis var novērst krāpšanu vai sodīt par to. Tomēr tas vien, ka sabiedrība reģistrē savu adresi — juridisko vai faktisko — lai izmantotu izdevīgākus tiesību aktu noteikumus, nav uzskatāms par ļaunprātīgu rīcību²⁸.

Komisija nesēn ierosināja sistēmu, kas atvieglotu sabiedrībām darbību vienotajā tirgū, tostarp gadījumos, kad, lai pielāgotos tirgus apstākļu izmaiņām, notiek to pārrobežu paplašināšanās vai pārstrukturēšana²⁹. Šajā iniciatīvā ir paredzētas kopējas ES procedūras attiecībā uz pārrobežu reorganizāciju un sadalīšanu un ir atjaunināti patlaban spēkā esošie noteikumi par pārrobežu apvienošanu. Tajā ir noteiktas spēcīgas garantijas, lai aizsargātu darba ņēmēju, akcionāru un kreditoru likumīgās tiesības un intereses un novērstu šo procedūru izmantošanu nolūkā radīt mākslīgas struktūras, kuru mērķis ir gūt nepamatotas nodokļu priekšrocības, atsaucoties uz judikatūru.

ES sabiedrībai, kas vēlas īslaicīgi sniegt pakalpojumus, nevis veikt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, ir tiesības uzņēmējā dalībvalstī izveidot vajadzīgo infrastruktūru³⁰. Dalībvalstis pakalpojumu sniegšanu savā teritorijā nedrīkst pakļaut prasībai ievērot visus uzņēmuma

²³ *SEGRO*, apvienotās lietas C-52/16 un C-113/16, ECLI:EU:C:2018:157, 65. punkts; Komisija/Ungārija, C-179/14, ECLI:EU:C:2016:108.

²⁴ *Centros*, C-212/97, ECLI:EU:C:1999:126. *Inspire Art*, C-167/01, ECLI:EU:C:2003:512, 105. punkts.

²⁵ *Überseering*, C-208/00, ECLI:EU:C:2002:632, 9. punkts.

²⁶ *Cartesio*, C-210/06, ECLI:EU:C:2008:723, 113. punkts.

²⁷ *Polbud*, C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804, 65. punkts.

²⁸ *Polbud*, C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804, 62. punkts.

²⁹ Sk. Komisijas priekšlikumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Direktīvu (ES) 2017/1132 attiecībā uz pārrobežu reorganizāciju, apvienošanu un sadalīšanu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM%3A2018%3A241%3AFIN>

³⁰ *Gebhard*, C-55/94, ECLI:EU:C:1995:411, 27. punkts.

dibināšanas nosacījumus, ja šādi tiktu apdraudēta pakalpojumu sniegšanas brīvība³¹. Tas attiecas, piemēram, uz profesionālo kvalifikāciju³², darbinieku sociālajiem pabalstiem³³, darbības atļaujām³⁴, visaptverošām ziņošanas prasībām pakalpojumu sniedzējiem³⁵ vai visaptverošām prasībām attiecībā uz apliecinājošo dokumentu tulkojumu³⁶.

Turklāt aizsargāti ir arī darba ražošanā iesaistītie ieguldītāji, jo preces, kuras ir likumīgi laistas vienas dalībvalsts tirgū, atbilstīgi brīvas preču aprites principam faktiski var brīvi tirgot vienotajā tirgū³⁷. Vairākos ES noteikumos ir saskaņoti būtiski jautājumi un izveidoti mehānismi, lai dalībvalstīs praksē īstenotu brīvas preču aprites savstarpējas atzīšanas principu³⁸.

Saistībā ar pārrobežu ieguldījumiem ieguldītāji uzņēmējā dalībvalstī var nolīgt arī darbaspēku³⁹. Arī darba ņēmējiem ir tiesības uz pārvietošanās brīvību (LESD 45. pants). Pakalpojumu sniedzējiem, kas īslaicīgi sniedz pakalpojumus citā dalībvalstī, uzņēmēja dalībvalsts attiecībā uz darba ņēmēju — arī no trešām valstīm — pārvietošanos, nevar piemērot nepamatotus vai nesamērīgus ierobežojumus, piemēram, pienākumu iegūt darba atļauju⁴⁰. Lai līdzsvarotu brīvu pārvietošanos vienotajā tirgū un darba ņēmēju aizsardzību, uzņēmēja dalībvalsts darba tiesību aktus norīkotajiem darba ņēmējiem piemēro, ņemot vērā jautājumus, kas uzskaitīti Direktīvā 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā⁴¹.

ES tiesību akti par vienoto tirgu attiecas arī uz nodokļu noteikumiem, kas ieguldītājiem ir būtiski svarīgi. Piemēram, ES direktīvas regulē PVN, akcīzes nodokļus un enerģijas nodokļus. Turklāt pat tad, ja atbilstīgi patlaban spēkā esošajiem ES tiesību aktiem tiešo nodokļu uzlikšana ir dalībvalstu kompetencē, tām šīs tiesības ir jāīsteno saskaņā ar ES tiesību aktiem, ņemot vērā arī pamatbrīvības⁴². Turklāt arī darba sekundārajos ES tiesību aktos ir noteikti daži šo valsts tiesību ierobežojumi. Piemēram, lai nodrošinātu fiskālu neitralitāti, Mātesuzņēmumu

³¹ *Säger*, C-76/90, ECLI:EU:C:1991:331, 13. punkts.

³² *X-Steuerberatungsgesellschaft*, C-342/14, ECLI:EU:C:2015:827. *Säger*, C-76/90, ECLI:EU:C:1991:331, 21. punkts.

³³ *Guiot*, C-272/94, ECLI:EU:C:1996:147, 14. un 15. punkts.

³⁴ Komisija/Francija, C-496/01, ECLI:EU:C:2004:137, 65. punkts.

³⁵ Komisija/Beļģija (*Limosa*), C-577/10, ECLI:EU:C:2012:814, 47. punkts; Komisija/Vācija, C-490/04, ECLI:EU:C:2007:430, 89. punkts.

³⁶ Komisija/Vācija, C-490/04, ECLI:EU:C:2007:430, 68 un 69. punkts.

³⁷ LESD 28. un 29. pants.

³⁸ Jo īpaši sk. Komisijas 2017. gada 19. decembra paziņojumu “Preču tiesību aktu kopums. Stiprināt uzticēšanos vienotajam tirgum” (COM/2017/0787 *final*).

³⁹ *AGET Iraklis*, C-201/15, ECLI:EU:C:2016:972, 52. punkts.

⁴⁰ *Rush Portuguesa*, C-113/89, ECLI:EU:C:1990:142, 12. punkts.

⁴¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 16. decembra Direktīva 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā (OV L 18, 21.1.1997., 1. lpp.). Sk. arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīvu 2014/67/ES par to, kā izpildīt Direktīvu 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1024/2012 par administratīvo sadarbību, izmantojot Iekšējā tirgus informācijas sistēmu (“IMI regula”) (OV L 159., 28.5.2014., 11. lpp.).

⁴² *Manninen*, C-319/02, ECLI:EU:C:2004:484, 19. punkts.

un meitasuzņēmumu direktīvā⁴³ ir noteikts, ka peļņai, ko meitasuzņēmums sadala mātesuzņēmumam, ir jāpiešķir atbrīvojums no nodokļa. Tāpēc dalībvalstis nevar vienpusēji ieviest ierobežojošus pasākumus un piemērot dažādus nosacījumus minētās direktīvas 5. panta 1. punktā paredzētajām tiesībām uz peļņas atbrīvošanu no nodokļa⁴⁴.

2. piemērs. Pensiju fondiem, kuri ir rezidenti citā dalībvalstī, ir tiesības uz tādu pašu nodokļu režīmu kā vietējiem pensiju fondiem

Komisija/Portugāle, lieta C-493/09

Atbilstīgi Portugāles tiesību aktiem dividendēm, ko saņem Portugāles pensiju fondi, nepiemēro nodokli ar nosacījumu, ka kapitāla daļas tiek turētas vismaz vienu gadu. Savukārt no dividendēm, kas izmaksātas citās dalībvalstīs reģistrētiem pensiju fondiem, tika ieturēts nodoklis (parasti 20 % apmērā) par Portugāles teritorijā gūtiem ienākumiem. Tiesa apstiprināja, ka Portugāles tiesību akti ierobežo Līgumā nostiprināto kapitāla brīvu apriti. Tiesa sprieda, ka Portugāle nav pamatojusi diskrimināciju attiecībā pret dividendēm, kas izmaksātas citā dalībvalstī reģistrētiem pensiju fondiem. Turklāt tas, ka pensiju fondi, kuri nav rezidenti, nekādā gadījumā nevar izmantot tiem pensiju fondiem piešķirtos atbrīvojumus, kuri ir Portugāles rezidenti, nav samērīgi ar grūtībām, uz kurām Portugāle atsaucas saistībā ar informācijas vākšanu un nodokļu parādu piedziņu.

iii) Aiziešana no tirgus

ES tiesību aktos paredzētās ieguldītāju tiesības ietver arī brīvību noteikt savas saimnieciskās darbības būtību un apmēru. Tāpēc Tiesa arī atzina ekonomikas dalībnieku tiesības noteikt sava ieguldījuma apmēru un brīvību vēlāk samazināt darbības apmēru vai pat atteikties no tās⁴⁵. Šādu brīvību var ierobežot tikai pienācīgi pamatotu iemeslu dēļ un samērīgi.

III. ES tiesību akti aizsargā ieguldītājus pret nepamatotiem ierobežojumiem

Ieguldījumu aizliegumi var būt dažādi. Tostarp:

- aizliegums iegādāties sabiedrības kapitāla daļas citā dalībvalstī⁴⁶;

⁴³ 5. pants Padomes 2011. gada 30. novembra Direktīvā 2011/96/ES par kopējo sistēmu nodokļu uzlikšanai, ko piemēro mātesuzņēmumiem un meitasuzņēmumiem, kuri atrodas dažādās dalībvalstīs (OV L 345, 29.12.2011., 8. lpp.), grozītā versija.

⁴⁴ *Deister Holding*, apvienotās lietas C-504/16 un C-613/16, ECLI:EU:C:2017:1009, 51. un 52. punkts.

⁴⁵ *AGET Iraklis*, C-201/15, ECLI:EU:C:2016:972, 53. punkts.

⁴⁶ *Veronica*, C-148/91, ECLI:EU:C:1993:45, 8. punkts un nākamie.

- aizliegums pārdot elektrības un gāzes sadales sistēmas akcijas privātiem ieguldītājiem (t. i., privatizācijas aizliegums);
- aizliegums pensiju fondiem ieguldīt ārvalstīs vairāk par 5 % aktīvu⁴⁷;
- noteikumi par ārvalstīs emitētu vai izmaksājamu vērtspapīru obligātu noguldījumu apstiprinātā bankā vai ārvalstu bankā, kuru izraudzījusies apstiprināta banka⁴⁸;
- īpašas tiesības, kuras dalībvalstis pēc privatizācijas saglabājušas dažos uzņēmumos (“zelta akcijas”)⁴⁹, un
- iepriekšēju atļauju piešķiršanas shēmas attiecībā uz ieguldījumiem nekustamajā īpašumā (piemēram, lauksaimniecības zemē)⁵⁰.

Tomēr, ierobežojot ES ieguldītāju tiesības, publiskajām iestādēm ir jāievēro ES tiesību aktos noteiktie ierobežojumi.

1. Diskriminācija un ieguldītāju tiesību valsts līmeņa ierobežojumi principā ir aizliegti

Atbilstīgi Līgumam diskriminācija valstspiederības un citu iemeslu dēļ ir principā aizliegta un tā ir likumīga tikai izņēmuma gadījumos. Šis aizliegums aptver arī netiešu diskrimināciju un tādējādi attiecas arī uz pasākumiem, kuros izmantoti kritēriji, kas, lai gan ir formulēti neitrāli, praksē tomēr rada diskriminācijai līdzvērtīgu rezultātu⁵¹.

ES likumdevējs ir pilnīgi aizlēdzis jebkādu — tiešu un netiešu — diskrimināciju valstspiederības dēļ konkrētās jomās, kuras ir pilnīgi vai daļēji saskaņotas, piemēram, Pakalpojumu direktīvā vai tālsakaru nozares direktīvās⁵².

Līdztekus diskriminācijas aizliegumam Līgumā ir noteikts arī tas, ka ierobežojums ir arī tāds nenoteikti piemērojams⁵³ pasākums, kas var tieši vai potenciāli aizliegt izmantot kādu no pamatbrīvībām, atturēt no tās izmantošanas vai padarīt tās izmantošanu mazāk pievilcīgu.

⁴⁷ Komisija/Polija, C-271/09, ECLI:EU:C:2011:855, 51. punkts (pensiju fondiem piemērojamie ierobežojumi).

⁴⁸ *Brugnoni*, C-157/85, ECLI:EU:C:1986:258, 21. punkts.

⁴⁹ Šīs lietas tika ierosinātas, ņemot vērā 1997. gada 19. jūlija paziņojumu *Communication of the Commission on certain legal aspects concerning intra-EU investment* (Komisijas paziņojums par konkrētiem juridiskiem aspektiem saistībā ar ES iekšējiem ieguldījumiem):

[http://eurlex.europa.eu/legalcontent/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997Y0719\(03\)&from=en](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997Y0719(03)&from=en)

⁵⁰ Sk. Komisijas skaidrojošo paziņojumu par lauksaimniecības zemes iegādi un Eiropas Savienības tiesībām:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=OJ:C:2017:350:TOC>

⁵¹ *CHEZ Bulgaria*, C-83/14, ECLI:EU:C:2015:480, 94. punkts. Diskriminācija nenozīmē to, ka privilēģijas ir tikai valstspiederīgajiem, vai to, ka tikai ārvalstniekiem tiek radīta nelabvēlīga situācija (Komisija/Itālija, C-388/01, ECLI:EU:C:2003:30, 14. punkts).

⁵² Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 7. marta Direktīva 2002/20/EK par elektronisko komunikāciju tīklu un pakalpojumu atļaušanu (Atļauju izsniegšanas direktīva) (OV 2002 L 108, 24.4.2002., 21. lpp.), kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra Direktīvu 2009/140/EK (OV 2009 L 337, 18.12.2009., 37. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 7. marta Direktīva 2002/21/EK par kopējiem reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem (pamatdirektīva) (OV 2002 L 108, 24.4.2002., 33. lpp.), kas grozīta ar Direktīvu 2009/140/EK; Komisijas 2002. gada 16. septembra Direktīva 2002/77/EK par konkurenci elektronisko komunikāciju tīklu un pakalpojumu tirgū (OV 2002 L 249, 17.9.2002., 21. lpp.).

⁵³ T. i., vienādi piemērojams gan valstspiederīgajiem, gan ārvalstniekiem.

Šādi ierobežojumi ir aizliegti, izņemot gadījumus, kad tie ir pienācīgi pamatoti un saderīgi ar ES tiesību pamatprincipiem un pamattiesībām⁵⁴, arī tad, ja to piemērošanas joma ir ierobežota vai tiem nav būtiskas nozīmes⁵⁵, kā arī tad, ja tos nosaka ieguldītāja izcelsmes dalībvalsts⁵⁶. Šis aizliegums attiecas jo īpaši uz valsts tiesību aktiem, citiem vispārīgi piemērojamiem pasākumiem un atsevišķiem administratīviem lēmumiem.

3. piemērs. Arī ieguldītājiem noteikts paziņošanas pienākums var būt nelikumīgs ierobežojums

Komisija/Beļģija (*Limosa*), lieta C-577/10

Beļģijas tiesību aktos ir noteikts, ka pakalpojumu sniedzējiem no ārvalstīm ir kompetentajām valsts iestādēm jānosūta iepriekšēja deklarācija par Beļģijā plānoto darbību. Komisija apstrīdēja šo tiesību aktu piemērošanu pašnodarbinātiem pakalpojumu sniedzējiem.

Tiesa secināja, ka šī prasība ir pamatota. Pirmkārt, Tiesa sprieda, ka apstrīdētais pasākums ierobežo pakalpojumu sniegšanas brīvību. Tiesa pieņēma, ka darba ņēmēju aizsardzība, uz ko atsaucās Beļģija, ir likumīgas sabiedrības intereses. Tomēr Tiesa sprieda, ka Beļģija nav pietiekami pārlicinoši pamatojusi — lai gan tas būtu bijis jādara —, kāpēc ir vajadzīga tik detalizēta informācija, lai sasniegtu sabiedriskas nozīmes mērķus, ar kuriem šāda prasība pamatota, un kā pienākums iepriekš sniegt šo informāciju nepārsniedz šo mērķu sasniegšanai nepieciešamo. Šajā kontekstā Tiesa atgādināja, ka jebkurš pieņēmums par ļaunprātīgu izmantošanu, ko veic ārvalstu ekonomikas dalībnieki, nav saderīgs ar Līgumu.

2. Valstu piemērotajiem ierobežojumiem jābūt pamatotiem

Tirgus brīvības un pamattiesības nav absolūtas, tomēr publiskajām iestādēm tās ir jālīdzsvaro ar citiem valsts politikas mērķiem.

a) Daži ierobežojumi nekad nav pamatoti

Daži ierobežojumu veidi būtībā nav saderīgi ar Līgumu, piemēram, savstarpīguma nosacījumi attiecībā pret citām dalībvalstīm⁵⁷ vai krāpšanas prezumpcija attiecībā pret ārvalstniekiem⁵⁸.

Turklāt dažus nopietnus ierobežojumu veidus ES likumdevējs ir pilnīgi pasludinājis par nelikumīgiem (piemēram, Pakalpojumu direktīvas 14. pantā uzskaitītajā “melnajā sarakstā” ir

⁵⁴ *Essent Belgium*, C-492/14, ECLI:EU:C:2016:732, 96. un 97. punkts.

⁵⁵ *De Clercq*, C-315/13, ECLI:EU:C:2014:2408, 61. punkts.

⁵⁶ *Alpine Investments*, C-384/93, ECLI:EU:C:1995:126, 29.–31. punkts.

⁵⁷ *Hedley Lomas*, C-5/94, ECLI:EU:C:1996:205, 19. un 20. punkts. Komisija/Luksemburga, C-266/03, ECLI:EU:C:2005:341, 35. punkts.

⁵⁸ Komisija/Beļģija (*Limosa*), C-577/10, ECLI:EU:C:2012:814, 53. punkts; *Polbud*, C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804, 63. punkts.

aizliegta prasība par galveno uzņēmumu)⁵⁹.

Jānorāda arī tas, ka jautājumos, kuru regulējums nav pilnīgi saskaņots, ES noteikumi ierobežo ES vai valstu iestāžu rīcības brīvību, piemēram, nosakot kritērijus būtiskas līdzdalības finanšu iestādēs prudenciālai novērtēšanai⁶⁰.

b) Dažus ierobežojumus var pamatot ar likumīgiem sabiedriskiem mērķiem

ES tiesību aktos ir atļauta pamatbrīvību ierobežošana, ja tā ir pamatota ar Līgumā skaidri izklāstītiem mērķiem. Piemēram, Līguma 52. pantā ir atļauts ierobežot brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai veselības aizsardzības interesēs.

Kā atzinusi Tiesa, ierobežojumus, kas nav diskriminācija valstspiederības dēļ, var pamatot arī ar sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm, tostarp:

- vides aizsardzību⁶¹,
- nodokļu sistēmas kohēziju⁶²,
- cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas⁶³,
- lauku kopienas saglabāšanu un cīņu pret spekulatīviem darījumiem ar zemi⁶⁴,
- zemes izmantošanas plānošanu (piemēram, ierobežojumi izveidot sekundāru mītni)⁶⁵,
- patērētāju tiesību aizsardzību⁶⁶,
- darba ņēmēju aizsardzību⁶⁷ un
- kreditoru un mazākuma akcionāru aizsardzību⁶⁸.

Tiesas judikatūrā atzīstot mūsu sabiedrības interešu pārmaiņas, ir paplašināts sevišķi svarīgu sabiedrības interešu uzskaitījums. Tomēr ES tiesību aktos nav atļauts ar valstu pasākumiem ierobežot pamatbrīvības administratīvu vai tikai ekonomisku iemeslu dēļ⁶⁹. Turklāt likumīgās

⁵⁹ *Rina Services*, C-593/13, ECLI:EU:C:2015:399; Komisija/Ungārija, C-179/14, ECLI:EU:C:2016:108, 47. punkts.

⁶⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (KPD IV) (OV L 176, 27.6.2013., 338. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva 2014/65/ES par finanšu instrumentu tirgiem un ar ko groza Direktīvu 2002/92/EK un Direktīvu 2011/61/ES (FITD II) (OV L 173, 12.6.2014., 349. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra Direktīva 2009/138/EK par uzņēmējdarbības uzsākšanu un veikšanu apdrošināšanas un pārapirošināšanas jomā (Maksātspēja II) (OV L 335, 17.12.2009., 1. lpp.).

⁶¹ Komisija/Spānija (“tirdzniecības centri Katalonijā”), C-400/08, ECLI:EU:C:2011:172, 74. punkts. Sk. arī LES 3. panta 3. punktu un LESD 11. un 191. pantu.

⁶² *Bachmann*, C-204/90, ECLI:EU:C:1992:35, 28. punkts.

⁶³ *Etablissements Rimbaud*, C-72/09, ECLI:EU:C:2010:645, 33. punkts un turpm.

⁶⁴ *Festersen*, C-370/05, ECLI:EU:C:2007:59, 27. punkts.

⁶⁵ *Ewald Burtscher / Josef Stauderer*, C-213/04, ECLI:EU:C:2005:731, 46. punkts.

⁶⁶ *X-Steuerberatungsgesellschaft*, C-342/14, ECLI:EU:C:2015:827, 53. punkts.

⁶⁷ *Laval*, EC-341/05, ECLI:EU:C:2007:809, 103. punkts.

⁶⁸ *Polbud*, C-106/16, ECLI:EU:C:2017:804, 53. punkts.

⁶⁹ Komisija/Portugāle, C-367/98, ECLI:EU:C:2002:326 52. punkts; Komisija/Itālija, C-174/04, ECLI:EU:C:2005:350, 37. punkts.

sabiedrības intereses, kas atzītas Līgumā un judikatūrā, ir jāinterpretē stingri⁷⁰.

3. Visiem ierobežojumiem ir jāatbilst ES tiesību aktu pamatprincipiem (samērīgums, juridiskā noteiktība un tiesiskā palāvība)

Ikvienam valsts pasākumam, ko dalībvalsts ir pieņēmusi ES tiesību aktu piemērošanas jomā un kas ietekmē ES ieguldītāju tiesības, ir jābūt saderīgam ar piemērojamiem ES tiesību aktu pamatprincipiem, kas varētu būt sīkāk izstrādāti ES tiesību aktos⁷¹.

Pirmkārt, valstu noteiktajiem ierobežojumiem jābūt samērīgiem, proti, ierobežojošiem noteikumiem ir jābūt piemērotiem paredzētā mērķa sasniegšanai, tostarp tiem konsekventi un sistemātiski jākalpo likumīgām sabiedriskām interesēm⁷². Tiem nebūtu jāpārsniedz sabiedrības interešu īstenošanai vajadzīgais apmērs⁷³. Ierobežojošais pasākums nav samērīgs, ja ir iespējams alternatīvs pasākums, ar kuru varētu īstenot attiecīgās sabiedrības intereses tādā veidā, kas mazāk ierobežo pārvietošanās brīvību⁷⁴.

Praksē samērīguma principam ir galvenā nozīme. Tiesa ārkārtīgi rūpīgi izvērtē tādu valsts pasākumu samērīgumu, ar kuriem tiek ierobežotas pamatbrīvības. Novērtējot samērīgumu, būtu jāņem vērā visi lietas faktiskie un juridiskie apstākļi. Valstu iestādēm ir jāpierāda, ka to tiesību akti atbilst samērīguma principam. Informācijai par iemesliem, ar ko dalībvalsts varētu pamatot pasākumu, ir jāpievieno pienācīgi pierādījumi vai analīze par šā ierobežojošā pasākuma piemērotību un samērīgumu⁷⁵.

4. piemērs. Netieša atsavināšana kā nesamērīgs kapitāla brīvas aprites ierobežojums

SEGRO un Horváth, apvienotās lietas C-52/16 un C-113/16

Ungārijas sabiedrība (kuras īpašnieki ir privātpersonas, kas dzīvo Vācijā) un kāds Austrijas pilsonis līdz 2014. gada 30. aprīlim bija iegādājušies lietojuma tiesības uz lauksaimniecības zemi Ungārijā, kas tika ierakstītas zemesgrāmatā. Ar attiecīgā Ungārijas tiesību akta 2013. gada grozījumiem tika likvidētas visas aramzemes lietojuma tiesības, izņemot gadījumus, kad tās bija nodibinātas starp vienas ģimenes locekļiem. Tāpēc attiecīgo ES ārvalstnieku tiesības tika dzēstas no zemesgrāmatas.

Tiesa sprieda, ka minētie tiesību akta 2013. gada grozījumi ierobežo brīvu kapitāla apriti, jo tie liedza prasītājiem izmantot īpašumu, kurā viņi bija ieguldījuši kapitālu, un ir diskriminējoši, jo minētie

⁷⁰ Citstarp sk. *SEGRO un Horváth*, apvienotās lietas [C-52/16](#) un C-113/16, ECLI:EU:C:2018:157, 96. punktu.

⁷¹ Saistībā ar to sk. *VEMW*, C-17/03, ECLI:EU:C:2005:362, 57. punktu un turpm. Sal. šajā kontekstā sk. arī *Industrie du bois*, C-195/12, ECLI:EU:C:2013:598.

⁷² *Gambelli*, C-243/01, ECLI:EU:C:2003:597, 67. punkts; *Hartlauer*, C-169/07, ECLI:EU:C:2009:141, 55. punkts un tajā citētā judikatūra.

⁷³ *SEGRO un Horváth*, apvienotās lietas [C-52/16](#) un C-113/16, ECLI:EU:C:2018:157, 76. punkts.

⁷⁴ *Ospelt*, C-452/01, ECLI:EU:C:2003:493, 41. punkts.

⁷⁵ *Scotch Whisky*, C-333/14, ECLI:EU:C:2015:845, 53. punkts; *SEGRO un Horváth*, apvienotās lietas C-52/16 un C-113/16, ECLI:EU:C:2018:157, 85. punkts.

grozījumi faktiski attiecās uz ārvalstniekiem. Šie pasākumi nebija piemēroti likumīga sabiedriskās politikas mērķa sasniegšanai (piemēram, saglabāt lauku kopienu ilgtspēju), pārsniedza šā mērķa sasniegšanai nepieciešamo, un tos varēja aizstāt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Otrkārt, juridiskā noteiktība ir ES tiesību aktu pamatprincips, kas ir svarīgs arī ieguldītājiem. Atbilstīgi šim principam ES vai valstu noteikumiem ir jābūt skaidriem, precīziem un to sekām — paredzamām, jo īpaši gadījumos, kad tie varētu nelabvēlīgi ietekmēt privātpersonas un uzņēmumus⁷⁶. Šīs prasības ievērošana jāvērtē daudz stingrāk, ja attiecīgie noteikumi varētu izraisīt negatīvas sekas privātpersonām vai uzņēmumiem⁷⁷ vai radīt finansiālas sekas attiecīgajām personām⁷⁸. Kad publiskās iestādes rīkojas ES tiesību aktu piemērošanas jomā, tām sava rīcības brīvība jāīsteno, pamatojoties uz objektīviem, nediskriminējošiem, pietiekami konkrētiem un skaidriem, iepriekš zināmiem kritērijiem⁷⁹.

Turklāt juridiskā noteiktība ietver arī tiesiskās palāvības aizsardzību⁸⁰. Tomēr ES ieguldītāji, pamatojoties uz tiesiskās palāvības aizsardzību, tikai konkrētos gadījumos var apstrīdēt tādu spēkā esošo noteikumu grozījumus vai jaunu noteikumu pieņemšanu, uz kuriem attiecas ES tiesību aktu piemērošanas joma.

Lai pamatojumam varētu izmantot tiesiskās palāvības aizsardzības principu, ekonomikas dalībniekiem jārīkojas labticīgi⁸¹, piesardzīgi un apdomīgi⁸². Tas nozīmē — ja ieguldītājs ir zinājis vai pamatoti būtu varējis zināt, ka viņa prasības pamats, noteikumi, ar kuriem viņš ir pamatojis savu prasību, tās publiskās iestādes rīcība, kura īsteno šos noteikumus, vai šīs publiskās iestādes īstenotā procedūra ir pretrunā ES tiesību aktiem, viņš nevar atsaukties uz tiesiskās palāvības principu⁸³.

Ekonomikas dalībnieki nevar paļauties uz to, ka vienmēr tiks saglabāta spēkā esošā tiesiskā kārtība⁸⁴. No otras puses, ja ES vai dalībvalsts veic jaunu pasākumu veidā, kas negatīvi ietekmē ieguldītāju intereses, tām, ņemot vērā iesaistīto ieguldītāju konkrēto situāciju, jāveic attiecīgi jauno noteikumu labojumi, izņemot gadījumus, kad sevišķi svarīgu sabiedrības

⁷⁶ *SIAT*, C-318/10, ECLI:EU:C:2012:415, 58. punkts.

⁷⁷ *VEMW*, C-17/03, ECLI:EU:C:2005:362, 80. punkts; *ASM Brescia*, C-347/06, ECLI:EU:C:2008:416, 69. punkts; *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, ECLI:EU:C:2013:834, 44. punkts.

⁷⁸ *Sudholz*, C-17/01, ECLI:EU:C:2004:242, 34. punkts.

⁷⁹ *Hartlauer*, C-169/07, ECLI:EU:C:2009:141, 64. punkts; *Association Église de Scientologie de Paris*, C-54/99, ECLI:EU:C:2000:124, 22. punkts; Komisija/Francija (*Elf Aquitaine*), C-483/99, ECLI:EU:C:2002:327, 50. punkts.

⁸⁰ *VEMW*, C-17/03, ECLI:EU:C:2005:362, 73. un 74. punkts.

⁸¹ *Krücken*, C-316/88, ECLI:EU:C:1988:201, 23. un 24. punkts; Komisija/Vācija, C-5/89, ECLI:EU:C:1990:320, 14. punkts.

⁸² Spānija/Padome, C-310/04, ECLI:EU:C:2006:521, 81. punkts.

⁸³ *Land Rheinland-Pfalz / Alcan Deutschland*, C-24/95, ECLI:EU: 1997:163, 25. un 49. punkts; Spānija/Komisija, C-169/95, ECLI:EU:C:1997:10, 51. punkts.

⁸⁴ *VEMW*, C-17/03, ECLI:EU:C:2005:362, 81. punkts; *Plantanol*, C-201/08, ECLI:EU:C:2009:539, 53. punkts.

interesešu dēļ šādi labojumi nav iespējami⁸⁵.

5. piemērs. Tiesiskās paļāvības aizsardzība

Plantanol GmbH & Co, lieta C-201/08

Vācijas likumā par nodokļiem līdz 2009. gada beigām konkrētam biodegvielas maisījumam bija paredzēts atbrīvojums no nodokļa. Šis atbrīvojums tika atcelts 2006. gada 18. decembrī, un atcelšana stājās spēkā 2007. gada 1. janvārī, proti, divus pilnus gadus pirms termiņa beigām.

Tiesa atsaucās uz juridiskās noteiktības un tiesiskās paļāvības aizsardzības principiem. Tomēr tā arī uzsvēra — ja piesardzīgs un apdomīgs ieguldītājs būtu varējis paredzēt, ka tiks pieņemts pasākums, kas varētu ietekmēt viņa intereses, viņš nevar uz šo principu atsaukties pēc pasākumu pieņemšanas. Tiesa secināja, ka šo faktu novērtējums jāveic valsts tiesai, taču apstiprināja, ka juridiskā noteiktība un tiesiskās paļāvības aizsardzība principā neliedz dalībvalstij atcelt nodokļa atbrīvojuma režīmu pirms tā termiņa beigām.

ES ieguldītājiem principā būtu jāatsaucas uz tiesiskās paļāvības aizsardzību tikai atsevišķos gadījumos, jo parasti viņi var paļauties uz Līgumā nostiprināto pamatbrīvību (tostarp samērīguma principu un diskriminācijas aizliegumu) un ES sekundāro tiesību aktu piemērošanu. ES noteikumiem ir juridisks spēks jau no brīža, kad tie stājas spēkā⁸⁶. Turklāt tie ir piemērojami nekavējoties, jaunajām dalībvalstīm ir juridiski saistoši no pievienošanās dienas un ir attiecināmi uz tādas situācijas vēlākām sekām, kas radusies pirms šīs jaunās dalībvalsts pievienošanās ES⁸⁷.

4. Visiem valsts noteiktajiem ierobežojumiem ir jāatbilst pamattiesībām

Pārrobežu ieguldītāji, rīkojoties ES tiesību aktu piemērošanas jomā, var atsaukties arī uz pamattiesībām, piemēram, brīvību veikt uzņēmējdarbību, tiesībām uz īpašumu un tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību⁸⁸. Ja dalībvalsts (arī valsts likumdevējs) veic pasākumu, ar ko tiek pārkāpta kāda no ES tiesību aktos garantētajām pamatbrīvībām, šis pasākums ir ES tiesību aktu piemērošanas jomā. Tāpēc tiek pilnīgi piemērota ES tiesību aktos garantētā aizsardzība, tostarp Hartā noteiktā pamattiesību aizsardzība⁸⁹.

Uz brīvību veikt uzņēmējdarbību var sekmīgi atsaukties, ja tiek nopietni ierobežota ieguldītāja

⁸⁵ *VEMW*, C-17/03, ECLI:EU:C:2005:362, 81. punkts; *Plantanol*, C-201/08, ECLI:EU:C:2009:539, 49. punkts.

⁸⁶ *IN.CO.GE.* '90, ECLI:EU:C:1998:498, apvienotās lietas C-10/97 un C-22/97, 23. punkts.

⁸⁷ *Saldanha*, C-122/96, ECLI:EU:C:1997:458, 14. punkts.

⁸⁸ Hartas 16., 17. un 47. pants. Atbilstīgi Hartas 52. panta 3. punktam, ciktāl Hartā ir ietvertas tiesības, kuras atbilst Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā minētajā Konvencijā noteiktajām tiesībām; šis noteikums neliedz Savienības tiesību aktos paredzēt plašāku aizsardzību.

⁸⁹ *Online Games Handels*, C-685/15, ECLI:EU:C:2017:452, 56. punkts.

līgumattiecību brīvība⁹⁰. Tiesības uz īpašumu (t. i., īpašumtiesības uz savu likumīgi iegādātu īpašumu, tiesības to lietot un atbrīvoties no tā) ir būtiski svarīgs jebkura ieguldījumu aizsardzības režīma elements. Atbilstīgi Eiropas tiesību aktiem pamattiesības uz īpašumu attiecas uz jēdzienu “īpašums” šā vārda visplašākajā nozīmē⁹¹ un vienādā mērā ietver arī šo tiesību mierīgu izmantošanu. Tas tieši ietver arī tiesības uz kompensāciju par īpašuma atņemšanu sabiedrības interešu labā⁹². Aizsardzība, kas piešķirta uz šā pamata, ir īpaši svarīga atsavināšanas vai līdzvērtīgu pasākumu gadījumos.

Šādas tiesības nav absolūtas, un to īstenošanai var piemērot ierobežojumus, ja tie ir pamatoti ar ES tiesību aktos atzītiem sabiedrības interešu mērķiem un ir samērīgi. Ar ierobežojošajiem pasākumiem sasniedzamo mērķu nozīmīgums var attaisnot dažiem dalībniekiem radītās negatīvās sekas pat tad, ja tās ir būtiskas. Tomēr šie ierobežojumi saistībā ar vēlamo mērķi nedrīkst būt nesamērīgs un nepieņemams traucējums, kas apdraud šo tiesību būtību⁹³.

5. Ieguldītāji var apstrīdēt valsts pasākumus, pamatojoties uz ES konkurences noteikumiem

ES vienotajā tirgū starp uzņēmumiem ir jānodrošina neizkropļota konkurence un vienlīdzīgi konkurences apstākļi. Tāpēc dalībvalstis drīkst piešķirt valsts atbalstu tikai tad, ja tas ir saderīgs ar iekšējo tirgu⁹⁴. Turklāt dalībvalstis nedrīkst pieprasīt vai atbalstīt tādu nolīgumu, lēmumu vai saskaņotu darbību pieņemšanu, kas ir pretrunā LESD 101. vai 102. pantam, vai pastiprināt to ietekmi, vai atņemt saviem noteikumiem likuma spēku, deleģējot privātiem ekonomikas dalībniekiem atbildību par tādu lēmumu pieņemšanu, kas ietekmē ekonomiskās intereses⁹⁵. LESD 102. pants un 106. panta 1. punkts ir pārkāpts arī tad, ja pasākums, kas piedēvējams dalībvalstij, un jo īpaši pasākums, ar kuru dalībvalsts piešķir īpašas vai ekskluzīvas tiesības LESD 106. panta 1. punkta izpratnē, rada dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas risku⁹⁶.

IV. Ieguldītāju tiesību īstenošana saskaņā ar ES tiesību aktiem

⁹⁰ *Alemo-Herron a.O.*, C-426/11, ECLI:EU:C:2013:521, 35. punkts.

⁹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt ir spriedusi, ka uz tiesībām, kas ir līdzīgas īpašumtiesībām, attiecas Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 1. protokola 1. pants, jo jēdzienam “īpašums” ir autonoma nozīme, kas neattiecas tikai uz fizisku objektu īpašumtiesībām; tāpēc dažas citas tiesības un intereses, kas attiecas uz aktīviem, arī var uzskatīt par “tiesībām uz īpašumu” un tādējādi par “īpašumu” šā noteikuma izpratnē (sk., piemēram, 1976. gada 7. decembra spriedumu lietā *Handyside* / Apvienotā Karaliste; 1986. gada 21. februāra spriedumu lietā *James* / Apvienotā Karaliste par nomas līgumu; 2002. gada 12. decembra spriedumu lietā *Witteck*/Vācija par nododamām lietojuma tiesībām uz zemes gabalu; 2005. gada 16. februāra spriedumu lietā *Bruncrona*/Somija par nomu).

⁹² *Pesce a.O.*, apvienotās lietas C-78/16 un C-79/16, ECLI:EU:C:2016:428, 86. punkts.

⁹³ *Hauer*, EC-44/79, CLI:EU:C:1979:290, 15. punkts un turpm.; *Wachauf*, C-5/88, ECLI:EU:C:1989:321, 18. punkts.

⁹⁴ Sk. jo īpaši LESD 107.–109. pantu.

⁹⁵ *CIF*, C-198/01, ECLI:EU:C:2003:430, 46. punkts.

⁹⁶ *MOTOE*, C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, 50. pants; Komisija/Grieķija (*DEI*), C-553/12 P, C-553/12 P, 41.–43. punkts.

Lai gan starptautiskajos ieguldījumu jomas tiesību aktos (piemēram, divpusējos ieguldījumu līgumos) galvenā uzmanība tiek pievērsta kompensācijai ieguldītājiem pēc notikuša pārkāpuma, ES tiesību akti nodrošina iespēju aizsargāt pārrobežu ieguldītājus ES dažādos veidos un dažādos līmeņos. Pārrobežu ieguldītājus ES aizsargā vairāki mehānismi, kuru mērķis ir novērst vai atrisināt viņu tiesību pārkāpumus, ko izdarījis likumdevējs, pārvaldes iestādes vai tiesu iestādes. No ES tiesību aktiem izrietošo tiesību tiesiskā aizsardzība ir viens no vairākiem iespējamiem risinājumiem. Ja uzskata, ka tiesiskā aizsardzība ir vispiemērotākais līdzeklis, vai ja citas iespējas ir izmantotas, attiecīgā persona var paļauties uz pilntiesīgu un pilnīgu tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēmu, kas izveidota ES tiesību aktos.

1. Mehānismi pārkāpumu novēršanai un ārpustiesas risinājumi

Iepriekšēja rūpīga to valsts pasākumu pārbaude, kuri varētu ierobežot ES tiesību aktos paredzētās personu tiesības

ES tiesību aktos paredzēto personu tiesību pārkāpumu novēršana ir īpaši svarīga ieguldītājiem, kam savi finanšu lēmumi ir jāplāno un jāīsteno paredzamā un stabilā regulatīvajā vidē.

Lai uzņēmumiem vienotajā tirgū nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus, LESD 108. pantā ir paredzēta iepriekšējas paziņošanas sistēma, kuru piemērojot, Eiropas Komisija var nodrošināt valsts atbalsta pasākumu (tostarp valsts tiesību aktu) saderību ar vienoto tirgu pirms to stāšanās spēkā.

Attiecībā uz ES noteikumiem par brīvu pārvietošanos likumdevējs ir noteicis dalībvalstīm pienākumu pirms pieņemšanas paziņot par konkrētiem normatīviem vai administratīviem pasākumiem un iesniegt tos Eiropas Komisijai un — attiecīgos gadījumos — citām dalībvalstīm rūpīgai pārbaudei. Dažos gadījumos Komisija ir pilnvarota tikai izdot ieteikumu attiecīgajai dalībvalstij⁹⁷, bet citkārt likumdevējs ir pilnvarojis Komisiju pieņemt lēmumus atbilstīgi LESD 288. pantam, kuri uzliek saistības attiecīgajai dalībvalstij⁹⁸. Šīs Komisijas

---

⁹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 9. septembra Direktīva (ES) 2015/1535, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (OV L 241, 17.9.2015., 1. lpp.). Dalībvalstu pienākums pirms pieņemšanas paziņot Komisijai konkrētus tehniskos noteikumus ir ieviests, lai ar preventīvu kontroli aizsargātu preču un pakalpojumu brīvu apriti, kas ir viens no Savienības pamatiem, un, lai šāda kontrole būtu efektīva, ir jāpaziņo visu minētās direktīvas piemērošanas jomā iekļauto tehnisko noteikumu projekti, un, izņemot pamatoti neatliekamus gadījumus, to stāšanās spēkā ir jāatliek direktīvā noteiktajos laikposmos (attiecībā uz preču brīvu apriti sk. *Unilever*, C-443/98, ECLI:EU:C:2000:496, 40. punktu un turpm.). Piemēram sk. arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un Padomes Direktīvas 2004/67/EK atcelšanu.

⁹⁸ Sk., piemēram, 9. pantu Padomes 1996. gada 15. oktobra Direktīvā 96/67/EK par pieeju lidlauka sniegto pakalpojumu tirgum Kopienas lidostās (OJ L 272, 25.10.1996., 36. lpp.). Pamatojoties uz šo regulu, Komisija ir pieņēmusi lēmumus vismaz 10 konkrētās lietās un reizēm attiecībā uz ierosināto ierobežojošo pasākumu ir pieņēmusi arī negatīvu lēmumu. Sk. arī 3. panta 2. punktu Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 10. marta

lēmumu pieņemšanas pilnvaras ir atšķirīgas un ir nošķirtas no Tiesas pilnvarām pasludināt spriedumus dalībvalstu izdarītu pārkāpumu gadījumos⁹⁹. Piemēram, Pakalpojumu direktīvā¹⁰⁰ Komisijai ir uzticētas pilnvaras pieņemt lēmumus par to, cik pamatoti un samērīgi ir konkrēti jauni valstu noteikti ierobežojumi, kuri pēc likumdevēja ieskatiem īpaši ierobežo konkrētu pakalpojumu vienotā tirgus izveidi. Lai paziņošanas procedūra kļūtu izpildāma praksē, Komisija nesēn ierosināja “Paziņošanas direktīvu”¹⁰¹.

6. piemērs. Pasākums, ar ko paredz konkrētu lidojumu pārceļšanu no Linates lidostas uz Malpensas lidostu

Itālija/Komisija (*Malpensa*), lieta C-361/98

Regulas (EEK) Nr. 2408/92 mērķis ir nodrošināt pakalpojumu brīvu sniegšanu gaisa transporta nozarē. Itālija 1996. gada jūlijā un 1997. gada oktobrī pieņēma divus dekrētus, ar kuriem attiecīgi noteica, ka visa gaisa satiksme no Milānas centra tuvumā esošās Linates lidostas tikai ar vienu izņēmumu, kas faktiski attiecās vienīgi uz Milānas–Romas maršrutu, jāpārceļ uz citām, tālākām lidostām.

Reaģējot uz starptautisko gaisa pārvadātāju sūdzībām, Komisija 1998. gada 16. septembrī pieņēma lēmumu, ar kuru aizliedza attiecīgos Itālijas pasākumus. Šis lēmums tika pieņemts atbilstīgi Regulas (EEK) Nr. 2408/92 8. pantam, ar kuru Komisija ir pilnvarota pieņemt lēmumus par valsts pasākumiem, ar kuriem regulē satiksmes sadalījumu un kuri nodara kaitējumu pakalpojumu sniedzējiem gaisa transporta nozarē. Komisija savā lēmumā uzskatīja, ka Itālijas pasākums ir netieši diskriminējošs un nesamērīgs. Itālija apstrīdēja Komisijas īstenoto pasākumu Tiesā, izvirzot vairākas iebildes gan par Komisijas pilnvarām, gan par veikto novērtējumu.

Tiesa savā spriedumā noraidīja Itālijas iebildumus. Tiesa sprieda, ka, pirmkārt, Komisijai bija pilnīgas tiesības pārbaudīt, vai ar dekrētiem pieņemtais attiecīgais valsts pasākums rada ierobežojumus, kurus it kā ir paredzēts piemērot visiem vienādi, un, otrkārt, vai šie ierobežojumi palīdz sasniegt izvirzīto mērķi, nepārsniedzot šā mērķa sasniegšanai nepieciešamo. Tiesa izvērtēja Komisijas lēmumā sniegto pamatotības un samērīguma novērtējumu un secināja, ka neviens no daudzajiem Itālijas izvirzītajiem iebildumiem nav pienācīgi pamatots.

Direktīvā 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva) (OV L 95, 15.4.2010., 1. lpp.).

⁹⁹ Francija/Komisija, apvienotās lietas C-15/76 un C-16/76, ECLI:EU:C:1979:29, 26.–28. punkts. *An Taisece*, C-325/94, ECLI:EU:C:1996:293, 25. punkts.

¹⁰⁰ Sk. Pakalpojumu direktīvas 15. panta 7. punktu.

¹⁰¹ Priekšlikums direktīvai, kas attiecas uz to, kā īstenot Direktīvu par pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko nosaka ar pakalpojumiem saistītu atļauju piešķiršanas sistēmu un prasību paziņošanas procedūru (COM(2016) 821 *final*).

Pārvaldes iestāžu īstenotā noteikumu piemērošanas veida atbilstība ES tiesību aktiem

Valstu pārvaldes iestādes parasti ir pirmais un biežākais starpnieks, pie kura ieguldītāji dalībvalstī vērsas, sākot ieguldījumus vai veicot uzņēmējdarbību. Valstu pārvaldes iestādēm ir efektīvi jāpiemēro ES tiesību akti, jāinterpretē valstu tiesību akti atbilstīgi ES tiesību aktiem, kā arī jāatceļ ES tiesību aktu noteikumiem neatbilstoši valsts noteikumi un jālabo ES tiesību pārkāpumu sekas (piemēram, jāatmaksā nepamatoti uzliktas maksas). Šie principi, kas izriet no dalībvalstu pienākuma ievērot LES 4. panta 3. punktā paredzēto lojālas sadarbības principu un ES tiesību pārkāpumu¹⁰², nodrošina iespēju, neizmantojot juridiskus līdzekļus, pareizi un efektīvi piemērot tiesības, kas izriet no ES tiesību aktiem. Tie ir jāievēro pat tad, ja nav skaidri noteikti valsts procesuālajos noteikumos¹⁰³.

7. piemērs. Pārvaldes iestādes neatbilstīgi piemēro valsts noteikumus

Pepic, lieta C-476/10

Diviem Lihtenšteinas valstspiederīgajiem tika atteikta atļauja, kas Austrijas tiesību aktos prasīta ārvalstniekiem, iegādājoties otru dzīvesvietu.

Tiesa interpretēja šo lietu saistībā ar EEZ līguma 40. panta noteikumiem par kapitāla brīvu apriti, kuram, kā Tiesa secināja, ir tāda pati piemērojamība kā LESD 63. pantam. Tiesa, pirmkārt, secināja, ka atļaujas prasības ir diskriminācija valstspiederības dēļ. Otrkārt, Tiesa paziņoja, ka visām valsts pārvaldes iestādēm ir jāievēro Savienības tiesību aktu pārkāpums, un tāpēc šādi diskriminējoši valsts tiesību akti nav jāpiemēro.

Ikvienai personai ir tiesības uz uzklausišanu, ja dalībvalstu iestādes pieņem individuālus lēmumus ES tiesību aktu piemērošanas jomā, kuri varētu attiecīgo personu ietekmēt¹⁰⁴. Pārvaldes iestādēm noteikumi jāpiemēro objektīvi, ņemot vērā visu attiecīgo informāciju, un bez diskriminācijas¹⁰⁵, kā arī savi lēmumi pienācīgi jāpamato¹⁰⁶. Ja dalībvalsts ir iekasējusi maksu, pārkāpjot ES tiesību aktu noteikumus, tai attiecīgās summas ir jāatmaksā ar procentiem¹⁰⁷.

¹⁰² Citstarp sk. *Costanzo*, C-103/88, ECLI:EU:C:1989:256, 32. punktu; *Ciola*, C-224/97, ECLI:EU:C:1999:212, 30. punktu; *Petersen*, C-341/08, ECLI:EU:C:2010:4, 80. punktu.

¹⁰³ Saistībā ar to sk. *Sopropé*, C-349/07, ECLI:EU:C:2008:746, 38. punktu.

¹⁰⁴ *Sopropé*, C-349/07, ECLI:EU:C:2008:746, 36. punkts.

¹⁰⁵ *Gebhard*, C-55/94, ECLI:EU:C:1995:411, 37. punkts. *Technische Universität München*, C-269/90, ECLI:EU:C:1991:438, 14. punkts.

¹⁰⁶ *Dieter Kraus*, C-19/92, ECLI:EU:C:1993:125, 40. punkts; *Donnellan*, C-34/17, ECLI:EU:C:2018:282, 55. punkts.

¹⁰⁷ *IN.CO.GE. '90*, apvienotās lietas C-10/97 līdz C-22/97, ECLI:EU:C:1998:498, 24. punkts; *Littlewoods Retail a.o.*, C-591/10, ECLI:EU:C:2012:478, 25. un 26. punkts; *Dragoş*, C-69/14, ECLI:EU:C:2015:662, 24. punkts un tajā citētā judikatūra.

Atzīstot, ka pārrobežu problēmām, kas rodas saistībā ar ES tiesību aktu piemērošanu, ir vajadzīgi ātri ārpustiesas risinājumi, Komisija un dalībvalstis 2002. gadā izveidoja sistēmu *SOLVIT*. *SOLVIT* mērķis ir ES/EEZ iedzīvotājiem un uzņēmumiem nodrošināt pragmatiskus risinājumus gadījumos, kad publiskās iestādes neievēro viņu ES tiesības. Paziņojumā *Rīcības plāns SOLVIT stiprināšanai: vienotā tirgus sniegto priekšrocību nodrošināšana iedzīvotājiem un uzņēmumiem*¹⁰⁸ Komisija apņēmas kopā ar dalībvalstīm veikt turpmākus pasākumus, lai stiprinātu *SOLVIT* stratēģisko nozīmi vienotā tirgus darbības uzlabošanā, no kā praktisku labumu gūst iedzīvotāji un uzņēmumi.

2. Efektīva ES tiesību aktos paredzēto ieguldītāju tiesību tiesiskā aizsardzība

Pilnīga tiesību aizsardzības līdzekļu sistēma ES un dalībvalstu līmenī

Atbilstīgi LES 19. panta 1. punktam dalībvalstīm ir jānodrošina tiesību aizsardzības līdzekļi, kas nodrošina pietiekami efektīvu tiesisko aizsardzību jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesību akti¹⁰⁹. Hartas 47. pantā, kas jāpiemēro tieši, ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz taisnīgu tiesu un efektīvu tiesību aizsardzību¹¹⁰. Savienības dalībvalstu tiesu sistēmām ir jāievēro neatkarības, kvalitātes un efektivitātes standarti, kas izklāstīti Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) plašajā judikatūrā¹¹¹.

Privātpersonām valstu tiesās ir pieejami daudzi tiesiskās aizsardzības līdzekļi

Privātpersonām valstu tiesās ir pieejami vairāki tiesiskās aizsardzības līdzekļi, tostarp jo īpaši:

- pagaidu pasākumi (pagaidu noregulējums)¹¹²;
- pienākums interpretēt valsts tiesību aktu noteikumus tā, lai tie būtu saderīgi ar ES tiesību aktiem¹¹³;
- tiesnešu pienākums pēc savas iniciatīvas nepiemērot nevienu aktu (arī konstitucionālu), kas ir pretrunā ES tiesību aktiem¹¹⁴;
- ES tiesību aktu pārkāpumu seku mazināšana¹¹⁵;
- lēmumi par zaudējumu atlīdzināšanu ES tiesību aktu pārkāpumu gadījumos

¹⁰⁸ http://ec.europa.eu/solvit/_docs/2017/com-2017-255_en.pdf

¹⁰⁹ *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, 29. punkts.

¹¹⁰ *Vera Egenberger*, C-414/16, ECLI:EU:C:2018:257, 78. punkts.

¹¹¹ Sk. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. un 13. pantu. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru ir lietderīgi izmantot pamattiesību interpretācijā, jo Hartas 52. panta 3. punktā ir noteikts, ka, ja Hartā ietvertās tiesības atbilst Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir vienāds, izņemot gadījumus, kad ES tiesības piešķir augstāku aizsardzības līmeni.

¹¹² *Factortame*, C-213/89, ECLI:EU:C:1990:257; *Zuckerfabrik, Süderdithmarschen*, Apvienotās lietas C-143/88 un C-92/89, ECLI:EU:C:1991:65.

¹¹³ *Marleasing*, C-106/89, ECLI:EU:C:1990:395; *Faccini Dori*, C-91/92, ECLI:EU:C:1994:292.

¹¹⁴ *Melki* un *Abdeli*, apvienotās lietas C-188/10 un C-189/10, ECLI:EU:C:2010:363, 43. un 44. punkts. Šis pienākums attiecas arī uz pretrunā esošu judikatūru: sk. *Puligienica*, C-689/13, ECLI:EU:C:2016:199, 38. punktu.

¹¹⁵ Komisija/Vācija, C-503/04, ECLI:EU:C:2007:432, 33. punkts un turpm.; *Delay*, C-276/07, ECLI:EU:C:2008:282, 23. punkts. Sk. turpmāk tekstā par nelikumīgi uzliktas maksas atmaksāšanu.

(arī par tiesu nepareizu rīcību)¹¹⁶.

Šo tiesiskās aizsardzības līdzekļu tiešais juridiskais pamats ir ES tiesību akti. Tāpēc, ja ir izpildīti nosacījumi, valstu tiesām tie ir jānodrošina neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav paredzēti valsts tiesību aktos. Vienlaikus valstu tiesu spriedumus var izpildīt, izmantojot visus valsts tiesību aktos paredzētos līdzekļus.

8. piemērs. Tiesību aizsardzības līdzekļi, pamatojoties uz ES tiesību aktiem un neņemot vērā valstu konstitucionālos tiesību aktus

Factortame, lieta C-213/89 un *Brasserie du Pêcheur* un *Factortame*, apvienotās lietas C-46/93 un C-48/93

Vairāki uzņēmumi, zvejas kuģu īpašnieki vai operatori zaudēja zvejas tiesības, kad Apvienotās Karalistes iestādes pieņēma jaunus un diskriminējošus noteikumus. Uzņēmumi lūdza izskatīt lietu tiesā un pieņemt pagaidu noregulējumu. Lordu palāta atzina, ka prasītāji cietīs neatgriezeniskus zaudējumus, ja netiks pieņemts prasītais pagaidu noregulējums, un galvenās tiesvedības iznākums bija prasītājiem labvēlīgs. Tomēr atbilstīgi valsts tiesību aktiem Anglijas tiesas nav pilnvarotas pieņemt pagaidu noregulējumu šādās lietās. Konkrētāk, šāda noregulējuma piešķiršanu neatlāva vispārējās tiesību normas, kurās ir noteikts, ka pagaidu rīkojumu nevar izdot, apstrīdot Troni, t. i., apstrīdot valdību, pieņemot, ka Parlamenta akts ir saderīgs ar Savienības tiesību aktiem līdz brīdim, kad ir pieņemts lēmums par tā saderību. Lordu palāta nodeva šo jautājumu Tiesai. Tiesa atbildēja, ka valsts tiesai, kura, izskatot ar Savienības tiesību aktiem saistītu lietu, uzskata, ka vienīgais šķērslis, kas to kavē pieņemt pagaidu noregulējumu, ir valsts tiesību aktu noteikums, šis noteikums nav jāpieņem.

Citā atsaucē, ko attiecībā uz tiem pašiem ieguldītājiem izskatīšanai nodeva cita Apvienotās Karalistes tiesa, Tiesa secināja, ka princips, ka dalībvalstīm ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, kurus privātpersonām nodarījusi valsts, pārkāpjot Savienības tiesību aktus, ir piemērojams, ja valsts likumdevējs ir atbildīgs par attiecīgo pārkāpumu. Turklāt zaudējumu vai kaitējuma atlīdzināšana nevar būt atkarīga no tā, vai pārkāpumu izdarījušās valsts iestādes (tīšs vai nolaidīgs) pārkāpums ir smagāks par pietiekami būtisku Savienības tiesību aktu pārkāpumu.

Dalībvalstīm ES tiesību aktos ir noteikts pienākums ieviest efektīvas procedūras, kas iedzīvotājiem un uzņēmumiem, tostarp ieguldītājiem, nodrošinātu iespēju prasīt atlīdzināt zaudējumus, ko dalībvalstis radījušas, pārkāpjot to tiesības, kas paredzētas ES tiesību aktos. Komisija atzīst, ka valstu procesuālo tiesību aktu daudzveidības dēļ pārrobežu ieguldītājiem varētu rasties sarežģījumi, prasot valsts atbildību. Tomēr Tiesas judikatūra ne tikai nosaka šādas atbildības principu, bet arī nosaka vairākas minimālās prasības attiecībā uz ārpuslīgumisko valsts atbildību par ES tiesību aktu pārkāpumiem¹¹⁷.

¹¹⁶ Citstarp sk. *Francovich*, apvienotās lietas C-6/90 un C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428; *Köbler*, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513.

¹¹⁷ Nosacījumi attiecībā uz dalībvalstu atbildību par kaitējumu, kas privātpersonām nodarīts ar ES tiesību aktu pārkāpumu, faktiski neatšķiras no nosacījumiem, kas reglamentē ES un tās iestāžu atbildību par šādu kaitējumu

ES prasības un atbalsts attiecībā uz valstu tiesu neatkarību, darba kvalitāti un efektivitāti

Valstu tiesu neatkarība ir dalībvalstu un ES tiesību aktu kopējais konstitucionālo tradīciju princips¹¹⁸, un ir atzīts, ka tai ir būtiska nozīme efektīvas tiesiskās aizsardzības nodrošināšanā¹¹⁹. Lai šīs neatkarības un objektivitātes garantijas tiktu ievērotas, jāpastāv noteikumiem par tiesas sastāvu, iecelšanu, pilnvaru ilgumu, kā arī tās locekļu atturēšanās, noraidīšanas un atsaukšanas iemesliem. Tie ir nepieciešami, lai kļiedētu jebkādas pamatotas cilvēku šaubas par attiecīgās tiesas ārēju ietekmējamību un tās neitralitāti attiecībā uz izskatāmajām interesēm¹²⁰.

Paziņojumā *ES tiesību akti: labāki rezultāti līdz ar labāku piemērošanu*¹²¹ Komisija mudina dalībvalstis un palīdz tām uzlabot spējas attiecībā uz ES tiesību aktu izpildes nodrošināšanu, kā arī paredzēt tiesiskās aizsardzības līdzekļus, lai nodrošinātu, ka ES tiesību aktu tiešie lietotāji — privātpersonas vai uzņēmumi — var pilnīgi izmantot savas tiesības.

Komisija veicina tiesībaizsardzības iestāžu modernizāciju, izmantojot Eiropas pusgadu un vajadzības gadījumā arī konkrētus tiesību aktus. Komisija ir palīdzējusi dalībvalstīm papildus uzlabot tiesu sistēmu efektivitāti, tostarp neatkarību, darba kvalitāti un produktivitāti. Tiesu sistēmu efektivitātes uzlabošana ir Eiropas pusgada prioritāte, un, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumiem, Padome regulāri pieņem konkrētām valstīm adresētus ieteikumus par valsts tiesu sistēmas uzlabošanu.

Izmantojot Eiropas strukturālo un investīciju fondu līdzekļus, ES finansiāli atbalsta konkrētas tiesu sistēmas reformas. No 2007. līdz 2023. gadam 16 dalībvalstis būs izlietojušas vairāk nekā 900 miljonus euro, lai uzlabotu savas tiesu sistēmas kvalitāti un efektivitāti¹²². ES fondi ir atbalstījuši, piemēram, jaunu lietu pārvaldības sistēmu un lietotājdraudzīgu e-pakalpojumu ieviešanu tiesās.

Valstu procedūrām ir jānodrošina, ka tiek efektīvi īstenotas personas tiesības, kas izriet no ES tiesību aktiem

Izņemot Regulu (ES) Nr. 1215/2012¹²³, kuras mērķis ir atvieglot tiesu pieejamību, jo īpaši paredzot noteikumus par ES tiesu jurisdikciju pārrobežu lietās un par ātru un vienkāršu

---

saskaņā ar LESD 340. panta 2. punktu; *Brasserie du Pêcheur* un *Factortame*, apvienotās lietas C-46/93 un C-48/93, ECLI:EU:C:1996:79, 40.–42. punkts.

¹¹⁸ Hartas 47. panta 2. punkts un Līguma par Eiropas Savienību 19. pants.

¹¹⁹ *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, 41. punkts.

¹²⁰ *Wilson*, C-506/04, ECLI:EU:C:2006:587, 50.–53. punkts.

¹²¹ Paziņojums *ES tiesību akti: labāki rezultāti līdz ar labāku piemērošanu* (2017/C18/02), pieejams https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2017.018.01.0010.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2017%3A018%3ATO C

¹²² 2018. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, pieejams https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/justice_scoreboard_2018_en.pdf, 2. un 3. diagramma.

¹²³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 12. decembra Regula (ES) Nr. 1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (OV L 351, 20.12.2012., 1.–32. lpp.).

spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās¹²⁴, ES tiesību aktos procesuālo noteikumu paredzēšana parasti ir atstāta valsts tiesību aktu pārziņā¹²⁵. Tomēr pastāv izņēmumi, piemēram, direktīvas par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kurās tiek saskaņoti procesuālie aspekti, kas saistīti ar izpildi un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem publiskā iepirkuma jomā¹²⁶.

Pat ja ES tiesību aktos procedūras netiek saskaņotas, tajos katrā ziņā ir noteiktas procedūrām piemērojamās minimālās prasības. Piemēram, procedūrām, ko piemēro ES tiesību īstenošanai, nevajadzētu būt mazāk labvēlīgām par tām, kas reglamentē līdzīgas vietējās situācijas (*līdzvērtības princips*), un tām nebūtu jāpadara praktiski neiespējami vai pārmērīgi grūti šo tiesību īstenošanu (*efektivitātes princips*)¹²⁷. Procedūras izmaksām nevajadzētu būt pārmērīgi augstām, un juridisku palīdzību dara pieejamu tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu — arī juridiskām personām, ja šāda prasība ir pamatota —, kad šāda palīdzība ir vajadzīga, lai nodrošinātu tiesu iestāžu efektīvu pieejamību¹²⁸. Turklāt personām ir tiesības uz lietas izskatīšanu un izpildīšanu saprātīgā termiņā¹²⁹.

9. piemērs. Valsts noteikumu par noilguma termiņiem neatbilstīga piemērošana valsts iestāžu maldinošas rīcības dēļ

Santex, lieta C-327/00

Itālijas uzņēmumam tika liegts piedalīties konkursa procedūrā, jo tas nebija izpildījis vienu no iepirkuma procedūras punktiem, kas bija iekļauti paziņojumā par konkursu. Pēc paziņojuma publicēšanas līgumslēdzēja iestāde pieteikuma iesniedzējam norādīja, ka, ņemot vērā argumentus, kas norāda uz šā punkta nesaderību ar ES tiesību aktiem, tā šo punktu interpretēs tā, lai šis uzņēmums varētu piedalīties. Tomēr vēlāk iestāde savu nostāju mainīja un nolēma uzņēmumu izslēgt no konkursa procedūras. Brīdī, kad lieta tika iesniegta izskatīšanai tiesā, valsts noteiktais konkursa procedūras apstrīdēšanas termiņš bija beidzies.

Tiesa secināja, ka valsts tiesību aktos noteiktais termiņš kopumā bija pieņemams un tādējādi konkursa dalībniekiem principā nodrošināja juridisko noteiktību. Tomēr Tiesa uzskatīja, ka, lai

¹²⁴ Regulu (ES) Nr. 1215/2012 piemēro tikai strīdu gadījumos, kas attiecas uz civillietām un komercietām. Tāpēc to nepiemēro gadījumos, kad strīdā iesaistītā puse (piemēram, valsts iestāde) rīkojas, īstenojot valsts varu. Civillietu un komercietu jomā arī ir vairākas regulas, ar kurām nosaka īpašas Eiropas procedūras, kuras varētu izmantot ieguldītāji, piemēram, Eiropas Maksājumu rīkojuma regula (18796/2006) un Eiropas Kontu apķīlāšanas rīkojuma regula (655/2014).

¹²⁵ *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, ECLI:EU:C:2013:834, 31. punkts.

¹²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. decembra Direktīva 2007/66/EK, ar ko Padomes Direktīvas 89/665/EEK un 92/13/EEK groza attiecībā uz pārskatīšanas procedūru efektivitātes uzlabošanu valsts līgumu piešķiršanas jomā (OV L 335, 20.12.2007., 31. lpp.).

¹²⁷ *Sánchez Morcillo*, C-169/14, ECLI:EU:C:2014:2099, 31. punkts.

¹²⁸ *DEB*, C-279/09, ECLI:EU:C:2010:811, 59. punkts.

¹²⁹ *Kolev*, C-612/15, ECLI:EU:C:2018:392, 70.–72. punkts.

noteiktu, vai ES tiesību normas nav apdraudētas, ir atsevišķi jāizvērtē katras lietas apstākļi. Šajā lietā Tiesa secināja, ka līgumslēdzējas iestādes rīcība ir radījusi nesekmīgu stāvokli un ka tikai izslēgšanas lēmuma pieņemšanas brīdī šī nenoteiktība tika kļūdā. Tādējādi iestāde ir īpaši apgrūtinājusi ES tiesību aktos paredzēto tiesību izmantošanu pretendētā, kuram nodarīts kaitējums. Tāpēc Tiesa secināja, ka, izskatot konkrētos lietas apstākļus, valsts tiesai, lai ļautu prasītājam izvirzīt iebildumus par konkursa procedūras punkta nesaderību ar piemērojamiem ES tiesību aktiem, valsts noteikumi par noilguma termiņiem būtu jāinterpretē atbilstīgi ES efektivitātes principam vai, ja šī interpretācija nebūtu iespējama, tie nebūtu jāpiemēro.

Lietas nosūtīšana Eiropas Savienības Tiesai

Valstu tiesas darbojas kā “ES tiesas”, un tām ir pienākums pēc savas iniciatīvas nepieņemot valsts noteikumus, kas ir pretrunā tieši piemērojamiem ES tiesību aktu noteikumiem. Ja ES tiesību piemērošana ir saistīta ar jautājumu par ES tiesību aktu interpretāciju valsts tiesā, šī tiesa var lūgt Tiesai prejudiciālu nolēmumu. Ja šāds jautājums ir izvirzīts tiesā, kuras lēmumus nevar pārsūdzēt ar valsts tiesību aktos paredzētiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, šai tiesai lieta ir jāiesniedz Tiesā¹³⁰. Prejudiciālie jautājumi var attiekties arī uz ES noteikumu spēkā esamību: ja šādi jautājumi ir būtiski, valsts tiesai ar tiem jāvērtējas Tiesā, kurai ir ekskluzīva kompetence izvērtēt ES tiesību aktu spēkā esamību¹³¹. Lai iestāde LESD 267. panta izpratnē būtu “dalībvalsts tiesa” un tādējādi varētu iesniegt lūgumu Tiesā, tai ir jāatbilst vairākiem kritērijiem¹³². Privātie šķīrējtiesneši un šķīrējtiesas, kas izveidoti atbilstīgi ES iekšējiem *BIT*, neatbilst šiem kritērijiem, un tāpēc tos nevar uzskatīt par “tiesām” saskaņā ar LESD 267. pantu¹³³.

Tiesas prejudiciālā nolēmuma interpretācija iesniedzējtiesai ir saistoša, lai pieņemtu lēmumu pamatlietā¹³⁴. Visām valsts iestādēm ir jāveic visi vispārējie vai īpašie pasākumi, lai iespējami drīz izpildītu prejudiciālo nolēmumu¹³⁵. Valsts tiesnesim nav jāpieprasa vai jāgaida, lai ar likumdošanas vai citiem konstitucionāliem līdzekļiem vispirms tiktu atcelti noteikumi, kuri ir pretrunā ES tiesību aktiem¹³⁶.

Atbilstīgi LES 19. pantam Tiesa ir pilnvarota nodrošināt ES tiesību aktu ievērošanu, un tādējādi tai ir galvenā loma, nodrošinot to ES noteikumu efektīvu un vienādu piemērošanu,

¹³⁰ LESD 267. pants.

¹³¹ *Foto-Frost*, C-314/85, ECLI:EU:C:1987:452.

¹³² Šajā nolūkā Tiesa ņem vērā vairākus faktorus, piemēram, vai iestāde ir izveidota ar tiesību aktu, vai tā ir pastāvīga, vai tās pieņemtie nolēmumi ir saistoši, vai tiesvedība tajā notiek atbilstoši sacīkstes principam, vai tā piemēro tiesību normas, un vai tā ir neatkarīga (*Dorsch Consult*, C-54/96, ECLI:EU:C:1997:413, 23. punkts).

¹³³ Sk. attiecīgi *Nordsee*, C-102/81, ECLI:EU:C:1982:107, 10.–13. punktu un *Achmea*, C-284/16, ECLI:EU:C:2018:158, 43. punktu un turpm.

¹³⁴ *Puligienica*, C-689/13, ECLI:EU:C:2016:199, 38. punkts.

¹³⁵ *Jonkman*, apvienotās lietas C-231/06 līdz C-233/06, ECLI:EU:C:2007:373, 38. punkts.

¹³⁶ *Puligienica*, C-689/13, ECLI:EU:C:2016:199, 40. punkts.

kuri piešķir tiesības pārrobežu ieguldītājiem.

3. Komisijas kā Līguma sargātājas uzdevums

Līguma par Eiropas Savienību 17. panta 1. punktā Komisijai ir uzticēta atbildība par ES tiesību aktu efektīvu piemērošanu, īstenošanu un izpildi. Pildot šo uzdevumu, Komisija var pārskatīt valsts pasākumus un rīkoties, lai nodrošinātu atbilstību ES garantijām, kas aizsargā ieguldītājus. Pārskatīšanas procedūras galvenais mērķis ir nodrošināt, ka dalībvalstu darbības vai bezdarbība notiek atbilstīgi ES tiesību aktiem (piemēram, izdarot grozījumus valsts tiesību aktos), tādējādi sasniedzot vispārējas nozīmes mērķi. Ieguldītāju prasības, kuru mērķis ir atcelt valsts pasākumus vai pieprasīt finansiālu kompensāciju par šādu pasākumu radīto kaitējumu, ir valsts tiesu kompetencē.

Dalībvalstīm ir pienākums veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu Tiesas nolēmumu, kurā konstatēts pārkāpums. Ja nolēmums netiek pildīts, Komisija ir pilnvarota lūgt Tiesu piemērot finansiālu sodu dalībvalstij, kas lēmumu nav īstenojusi¹³⁷.

Komisija ir apņēmusies rīkoties stingri attiecībā uz pārkāpumiem, kuri kavē būtisku ES politikas mērķu īstenošanu vai kuri apdraud četras pamatbrīvības¹³⁸, kas ieguldītājiem ir būtiski svarīgas. Komisija īpašu vērību velta pārkāpumiem, kas liecina par sistēmiskām nepilnībām, jo īpaši tādiem pārkāpumiem, kuri ietekmē valsts tiesu sistēmas spēju veicināt ES tiesību aktu efektīvu izpildi. Jānorāda, ka virkne pārkāpumu lietu tiek atrisinātas pirms iesniegšanas Tiesai, jo attiecīgā dalībvalsts ir grozījusi vai atcēlusi konkrētos tiesību aktus vai pieņēmusi pozitīvus pasākumus, lai labotu pārkāpumu.

V. Secinājumi

Ieguldījumu veicināšana, atbalstīšana un aizsardzība ir viena no galvenajām ES prioritātēm vienotajā tirgū. Kā interpretējusi Tiesa, ES tiesību akti nodrošina līdzsvaru starp ieguldījumu aizsardzību un citiem likumīgiem sabiedriskas nozīmes mērķiem, kas veicina tās iedzīvotāju labjutību. Šāda dažādu sabiedrības interešu līdzsvarošana būtu jānodrošina arī tad, kad dalībvalstis valsts līmenī rīkojas ES tiesību aktu piemērošanas jomā.

ES tiesību akti neatrisina visas iespējamās problēmas, kas var rasties ieguldītāju darbībā. Tomēr vienotajā tirgū ES ieguldītāju tiesības aizsargā ES tiesību akti, kuri sniedz iespēju veikt un attīstīt saimnieciskās darbības visās dalībvalstīs. Ieguldītāji var izmantot savas tiesības,

¹³⁷ LESD 260. panta 2. punkts.

¹³⁸ Paziņojums *ES tiesību akti: labāki rezultāti līdz ar labāku piemērošanu* (2017/C18/02), pieejams https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2017.018.01.0010.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2017%3A018%3ATOC

vēršoties valsts pārvaldes iestādēs un tiesās atbilstīgi valsts procesuālajiem noteikumiem, kas nodrošina šo tiesību efektīvu aizsardzību.

ES ieguldītāji nevar atsaukties uz ES iekšējiem divpusējiem ieguldījumu līgumiem, kas nav saderīgi ar Savienības tiesību aktiem un vienotajā tirgū vairs nav vajadzīgi. Viņi nevar vērsties šķīrējtiesās, kas izveidotas ar šādiem ES iekšējiem divpusējiem ieguldījumu līgumiem, vai ES iekšējas tiesvedības gadījumos — šķīrējtiesās, kas izveidotas saskaņā ar Enerģētikas hartas nolīgumu. Tomēr ES tiesiskā sistēma pārrobežu ieguldītājiem vienotajā tirgū sniedz atbilstīgu un efektīvu aizsardzību, vienlaikus nodrošinot, ka pienācīgi un likumīgi tiek ņemtas vērā arī pārējās likumīgās intereses. Ja ieguldītāji izmanto vienu no pamatbrīvībām, piemēram, brīvību veikt uzņēmējdarbību vai kapitāla brīvu apriti, viņi rīkojas Savienības tiesību aktu piemērošanas jomā un tādējādi izmanto šo tiesību aktu piešķirto aizsardzību.

Dalībvalstīm ir pienākums un pilnvaras īstenot ES tiesību aktus kopumā un jo īpaši ES ieguldītāju tiesības. Komisija cenšas palielināt ES izpildes sistēmas efektivitāti, tostarp sekmēt pasākumus, kuru mērķis ir atbalstīt administratīvo spēju veidošanu vai stiprināt tiesu sistēmas, kā arī novērst ES tiesību aktu pārkāpumus valstu iestādēs